

razumijevanju aktualnih pitanja hrvatske i svjetske kulturne politike, među kojima su i akcije koje predvodi UNESCO na području zaštite i afirmacije nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Jadranka Grbić

Ivona Orlić: *Istra kroz tri generacije.*

Između svakodnevne konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda

Pazin: Etnografski muzej Istre, 2013., 235 str.

U trenutku kad su stavovi o primijenjenoj etnologiji mnogo izdiferenciraniji nego što su možda ikad bili u etnološkoj i kulturnoantropološkoj znanstvenoj i stručnoj zajednici, u trenutku u kojemu se identitet kao predmet etnološkog i kulturnoantropološkog istraživanja pomalo i namjerno zapostavlja ili se pak preispituje ponajprije kroz prizmu kulture kao predmeta istraživanja, pojavljuje se znanstvena studija čija znanstvena relevantnost i snaga počivaju upravo na prethodno spomenutom – konstrukciji identiteta i primijenjenoj etnologiji. Knjiga Ivone Orlić skraćena je verzija autoričine disertacije u kojoj se problematizira turizam s kulturnoantropološkog polazišta, a iz pozicije insajdera. Naime, ova studija motivirana je osobnim iskustvom autorice – etnologinje, kustosice, pedagoginje, turističke djelatnice, žiteljice Istre. Upravo netom spomenute identifikacije Ivona Orlić vješto koristi u analizi promjena koje su zahvatile Istru rapidnim razvojem turizma. Okosnica autoričina istraživanja bitno je propitivanje načina kako se turizam oslanja na regionalni istarski identitet, odnosno kako i u kojoj mjeri se svakodnevica triju generacija u nekoliko obitelji koje istražuje, koristi i promovira u turističke svrhe. Razine svakodnevnog života koje Orlić analizira i istražuje su: stanovanje, odgojne obiteljske vrijednosti, jezik (lokalni govori), glazba i ples te prehrana.

Knjiga se sastoji od četiri velike cjeline. Početna cjelina autorici služi da čitatelja upozna sa strukturom knjige i motivima za istraživanje ove teme koja joj je doista obilježila život ispreplivajući međusobno njezin privatni i profesionalni aspekt. U drugom dijelu knjige autorica detaljno definira i objašnjava ključne pojmove analize, odnosno rada: identitet i turizam. Kratko navodi dominantne teorije o identitetu te problematizira identitet interpretiran kroz tradiciju, povijest i promjenu u kontekstu istarske regionalne pripadnosti. Vrlo jasno izražava osobna stajališta vezana uz oblikovanje i razvoj istarskog etničkog i regionalnog identiteta s obzirom na političku situaciju i promjene, potkrjepljujući izneseno mnoštvom isječaka iz medija te zapažanjima s vlastitog terenskog istraživanja.

Također, upućuje na misao kako identitet promatra kao „promjenjivu kategoriju koja se formira u određenom vremenu“. Naime, kako i sama ističe, želja joj je da se u radu istakne „dinamičnost i situacijski rakurs identiteta“ pa stoga i odlučuje problematizirati navedene teme – stanovanje, odgojne obiteljske vrijednosti, jezik (lokalne govore), glazbu i ples te prehranu – kroz tradiciju i kulturnu pripadnost. Dakle, odlučuje u analizi i interpretaciji, referirajući se na Cifrića i Nikodema (2006) – „važne esencijalističke elemente kolektivnog“, poput jezika, tradicije, religije, kulture, teritorija... – podrediti spomenutim temama.

U drugoj cjelini Orlić nudi i sažet povijesni pregled turizma na području Istre uključujući pritom sraz masovnog i suvremenog turizma koji naginje segmentiranju i raznim selektivnim oblicima – regionalnom, ruralnom, kulturnom. Osobitu pažnju posvećuje razradi kulturnog turizma i njegovim mogućim interpretacijama koje proizlaze iz suvremenog odnosa prema tradicijskoj kulturi i baštini. Na zanimljiv način ovdje promišlja i o autentičnosti u turizmu, što nikako da se dogodi u širim domaćim etnološkim i kulturnoantropološkim krugovima, a što je doista nužno kako bi se potaknulo pažljivije promišljanje baštine. U tom se smislu kritički postavlja prema stranim te manjem broju domaćih autora koji su se, rekli bismo, usudili progovoriti o spomenutoj temi. Osobno razmišljanje i promišljanje te teme potkrjepljuje primjerima iz vlastitog istraživanja, podjednako medijske građe te mnoštvom iskaza sugovornika iz zajednice koju istražuje.

Treća cjelina knjige odnosi se na prezentaciju i analizu istraživanja, a podijeljena je u nekoliko manjih poglavlja: stanovanje, odgojne obiteljske vrijednosti, jezik (lokalni govori), glazba i ples te prehrana. Te teme autorica dijakronijski prikazuje jer smatra da se koriste kao obilježja istarskog i regionalnog identiteta u turističkoj ponudi. Orlić raspravu potkrjepljuje iskazima sedam obitelji u kojima je kroz tri generacije ispitala i pratila promjene koje su vezane uz odabrane teme.

Prvo poglavlje odnosi se na stanovanje i u njemu autorica ciljano opisuje određene elemente koji su bitni za bolje razumijevanje ishodišta turističke ponude koja se temelji na stanovanju i svega što ga u toj ponudi obilježava. Najprije to čini kroz pogled na graditeljstvo i stanovanje Istre kroz povijest te se potom osvrće na suvremeno stanovanje i detektira važne elemente koje je u turističkoj ponudi Istre moguće prepoznati kao istarske simbole. Između ostalog, vrlo vješto demistificira mit „toskanske“ gradnje i otkriva nam zašto su neki elementi odabrani kao istarski suveniri i simboli, a neki drugi mogući su jednostavno izostali.

Druga tema su odgojne obiteljske vrijednosti – pomalo neobičan segment kroz koji promatra svakodnevnu konstrukciju identiteta i oblikovanje turističke

ponude u obiteljima koje istražuje. No, pronicljivom oku diplomirane pedagoginje, autorici knjige nisu promakli elementi koji se tijekom vremena mijenjaju, a pod utjecajem i razvojem turizma i neslućeno preoblikuju te utječu na dinamiku odnosa između turista i domaćina. Osim što nam podastire rezultate vlastita istraživanja, Orlić vješto premošćuje problematiku interdisciplinarnog pristupa obitelji te daje i kritički pregled dosadašnjih relevantnih etnoloških, socioloških i povijesnih istraživanja i studija kojima je tema obitelj.

Specifičnost istarskog identiteta i njegova preoblikovanja u srazu s razvojem novih oblika turizma odražava se i na jeziku, odnosno lokalnim govorima. Upravo toj temi autorica posvećuje iduće poglavlje u kojem, oslanjajući se na definicije jezika kao važne odrednice kulture, opisuje situaciju u Istri. Naime, u Istri kao službeno dvojezičnoj regiji Hrvatske, također postoji i pregršt dijalekata kojima govore razne zajednice koje obitavaju u Istri. Orlić primjećuje kako su se Istrani donedavno sramili svojih dijalekata, a u posljednja dva desetljeća vraćaju se dijalektu, ističući pritom regionalnu ili nacionalnu odrednicu identiteta.

Glazba i ples kao zanimljivi markeri identiteta također su pronašli mjesto u ovoj studiji gdje autorica glazbu vidi kao „jedan od čimbenika koji u procesu identifikacije u suvremenoj Istri preuzima ulogu naglašavanja jedinstva njezina stanovnika te da kao takva može zainteresirati turiste“ (159). Osobitu pozornost posvećuje pitanju jesu li tradicijska glazba i ples dio obiteljskog nasljeđa koji još živi unutar obitelji ili su pak živa nematerijalna kulturna baština istarske svakodnevnice.

Peta tema koju Orlić obrađuje i istražuje je prehrana, odnosno tradicijska prehrana u suvremenoj svakodnevnicu te interpretacije tradicijske prehrane koje se javljaju kao nužno nasljeđe rapidnog bujanja selektivnih oblika turizma. Prehrana je ističe Orlić, uz glazbu i jezik, važan simbol identiteta kojim je lako manipulirati u turističkoj ponudi. Kako i u kojoj mjeri se to dogodilo s istarskom tradicijskom prehranom autorica pokušava odgovoriti u ovome poglavlju.

U zaključnim razmatranjima Orlić sažima spoznaje prethodnih poglavlja te još jednom ističe dinamičnost, promjenjivost i višeslojnost kulture kao procesa koji ovisi o ljudskoj interpretaciji. Dijakronijskim sagledavanjem zadanih tema te njihovom analizom, Orlić je, između ostalog, ukazala i na oprez pri poimanju izvornosti i autentičnosti, posebice u kontekstu problematiziranja novih oblika turizma koji se temelje na tradiciji.

Na početku ovog prikaza bilo je rečeno kako je knjiga Ivone Orlić relevantna i u odnosu na primijenjenu etnologiju. Naime, Orlić već na početku knjige navodi kako smatra da će njezina studija imati i stručnu funkciju odnosno da će možda poslužiti turističkim djelatnicima kao oslonac u formiranju i osmišljavanju

turističkog sadržaja s oznakom tradicijskog i autentičnog u Istri. Osim što je prethodno navedena zadaća ispunjena, smatram da je studija Ivone Orlić veliki doprinos etnološkoj i kulturnoantropološkoj znanosti u Hrvatskoj jer promišlja vrlo problematična i delikatna područja sruza tradicije i turizma, koja ne prestaju bit aktualna imamo li u vidu dosadašnje tendencije razvoja turizma u Hrvatskoj. Studija Ivone Orlić dokaz je da je angažman etnologa i kulturnog antropologa itekako važan i svakako bi trebao imati važnu ulogu u primjeni, u ovom slučaju gospodarskoj grani kao što je turizam. U tom smislu knjiga Ivone Orlić afirmira etnologiju i kulturnu antropologiju kao važan segment u kreiranju turizma u Hrvatskoj koji poseže za baštinom i tradicijom kao nepresušnim izvorom turističke atrakcije.

Melanija Belaj

Andrea Pisac: *Hakirana Kiti: ljubavno-znanstveni roman*

Zagreb: Algoritam, 2013., 231 str.

Andrea Pisac je uspješna antropologinja i književnica s dvije zbirke priča, pričama objavljenim u inozemnim časopisima i antologijama; za Routledge je suuredila zbornik *Qualitative Research in Gambling: Exploring the production and consumption of risk* (2013), a očekuje i objavljivanje svoje doktorske teze o „tvorbi autentičnosti u književnim prikazima“ autora iz bivše Jugoslavije, koju je obranila na londonskom Sveučilištu Goldsmith. Njezin prvi roman *Hakirana Kiti* (2013) doista zaslužuje odrednicu ljubavno-znanstvena proza jer osim ljubavne fabule, epizoda vezanih uz hakersko „podzemlje“ i šamanski imaginarij totema i avatara, te uvjerljiv prikaz sazrijevanja i osamostaljivanja mlade umjetnice i znanstvenice u stranoj sredini, nudi i vrijedna promišljanja izazova, ograničenja i zastranjenja suvremene (kulturne) antropologije. U ovom znanstveno-esejističkom romanu ili literarnoj autoetnografiji ljubavna je priča samo premosnica svjetova koje dominacija kognitivnog kapitalizma čini sve manje prepoznatljivima u njihovoj samobitnosti. Riječ je o svijetu znanosti i „praktičnog života“, svijetu umjetnosti i kreativnih industrija, suvremenom akademskom pogonu i idealu akademije kao mjestu slobodnog prijenosa znanja te intelektualnog, moralnog i sentimentalnog sazrijevanja budućih odgajatelja. *Hakirana Kiti* je roman o stipendistici koju iscrpljuje cjelodnevno pisanje doktorske teze o metodološkim problemima sociokulturne antropologije, pored ljubavničke podvojenosti i zamornih rituala londonskog društva, te čiji je identitet hakiran u kiberprostoru tako da njezine intimne, duhovne i znanstvene dvojbe komentira još nekoliko likova. Upravo zbog ove ispovjedne izravnosti, igre oslovljavanja, intimnog povjeravanja i